

Nr 6.

Ankom till riksdagens kansli den 23 maj 1924 kl. 11 f. m.

Sammanatta stats- och första lagutskottets utlåtande i anledning av väckta motioner rörande tid för ikraftträdande av lagen den 22 juni 1923 innefattande bestämmelser angående kvinnas behörighet att innehava statstjänst och annat allmänt uppdrag m. m.

Uti två inom riksdagen väckta, lika lydande motioner, nr 120 i första kammaren av fröken *Hesselgren* och nr 114 i andra kammaren av fröken *Tamm*, vilka motioner hänvisats till lagutskott och, tilldelade första lagutskottet, av sistnämnda utskott hänskjutits till behandling av sammanatta stats- och första lagutskottet, har yrkats, att riksdagen måtte besluta, att lagen den 22 juni 1923 innefattande bestämmelser angående kvinnas behörighet att innehava statstjänst och annat allmänt uppdrag skall träda i kraft den 1 juli 1924 i fråga om befattningar, vilkas manliga innehavare beträffande nyreglerade verk åtnjuta lön i elfte eller högre lönegrad samt beträffande oreglerade verk uppbära avlöningsförmåner, som till sitt sammanlagda belopp icke understiga dem, som utgå till nyssnämnda befattningshavare vid nyreglerade verk, ävensom att beträffande kvinnlig befattningshavare, varom ovan sagts, nuvarande bestämmelser angående gift kvinnas behörighet att innehava statstjänst skola upphöra att gälla.

Beträffande de skäl, motionärerna anfört till stöd för sin ifrågavarande hemställan, får utskottet hänvisa till motionerna.

Rörande ikraftträdandet av lagen den 22 juni 1923 innefattande bestämmelser angående kvinnas behörighet att innehava statstjänst och annat allmänt uppdrag (behörighetslagen) är stadgat, att lagen skall träda i kraft å den dag, Konungen med riksdagen bestämmer. Grunden till att med lagens ikraftträdande sålunda tills vidare skulle anstå har man att söka däri, att kvinnors anställande i sådan statstjänst, som hittills förbehållits män, ansetts icke lämpligen böra ske, innan de kvinnliga befattningshavarnas avlönings- och pensioneringsförhållanden blivit ordnade.

Den huvudsakliga motiveringen för bestämmelsen återfinnes i det av sammanatta stats- och första lagutskottet vid 1922 års riksdag avgivna utlåtandet, nr 7 (nr 2) i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 241 med förslag till behörighetslag m. m.

I propositionen hade föreslagits, att behörighetslagen skulle träda i kraft den 1 januari 1923.

Utskottet anförde i denna del följande:

»Vad... angår sambandet mellan frågan om behörighet för kvinnor att innehåva vissa statstjänster, å ena, samt ordnandet av de kvinnliga befattningshavarnas avlönings- och pensioneringsförhållanden, å andra sidan, har departementschefen gjort gällande, att någon nödvändighet att låta behörighetslagen vila, intill dess nyssnämnda avlönings- och pensioneringsfrågor blivit avgjorda, icke föreligger. Till denna uppfattning kan utskottet icke ansluta sig. Såsom departementschefen erinrat, skulle antagandet av en behörighetslag, utan att samtidigt särskilt beslut fattades om kvinnliga statstjänarens avlöning och pensionering, i sistnämnda hänseenden få anses innebära ett provisorium. Verkan därav skulle bliva, att nuvarande avlönings- och pensioneringsbestämmelser, intill dess annorlunda beslutades, bleve gällande för kvinnliga befattningshavare. En dylik anordning måste emellertid, även om provisoriet bleve av kort varaktighet, anses synnerligen otillfredsställande. Det har av äldre betraktats såsom naturligt, att en person, som utnämnes till ämbete eller tjänst, även skall komma i åtnjutande av de med beställningen förenade avlöningsförmånerna. Den av departementschefen förordade anordningen skulle emellertid medföra, att en kvinna, som under tiden intill dess de kvinnliga statstjänarnas avlöningsförhållanden bleve slutligt ordnade, utnämndes till befattning, som för närvarande är förbehållen män, visserligen under denna tid skulle komma att uppbära den för tjänsten fastställda lönen, men skulle vara skyldig att underkasta sig de förändringar med avseende å avlöningen, som främdeles kunde bliva bestämda. Därest principen om lika lön för man och kvinna i lika befattning vid den definitiva regleringen av de kvinnliga befattningshavarnas avlöningsförhållanden icke skulle antagas, komme därför en under dylika förhållanden utnämnd kvinna att få vidkännas en måhända avsevärd nedsättning i sin avlöning. Vidare skulle en förändring av pensionsvillkoren antagligen komma att medföra, antingen att hon, ehuru hon under denna tid erlagt föreskriven pensionsavgift, skulle nödgas betala ytterligare avgift för samma tid för att få åtnjuta den med befattningen förenade pensionen, eller ock att hon skulle erhålla en lägre pension än den, som enligt förutvarande bestämmelser motsvarade den erlagda pensionsavgiften. Än större svårighet skulle genom ett dylikt provisorium uppkomma i fråga om de befattningar, för vilka för närvarande olika avlöningsbelopp äro fastställda för manliga och kvinnliga befattningshavare. Såväl de sakkunniga som departementschefen synas utgå från, att den föreslagna lagen i denna del skulle innebära, att, därest kvinna utnämndes till dylik befattning, som förut varit reserverad för män, hon skulle komma att uppbära den för kvinnliga befattningshavare fastställda avlöningen. Detta finner utskottet ingalunda uppenbart. Det vill snarare synas utskottet som om ett antagande av den i den föreslagna lagen givna regeln om likställighet mellan man och kvinna skulle medföra, att kvinna, som utnämndes till tjänst, vilken varit förbehållen män, skulle tills vidare åtnjuta de med tjänsten förut förenade löneförmånerna. I följd därav skulle man uti de befattningar, varom nu är fråga, få två grupper av kvinnliga befattningshavare med i vissa fall lika beteckning och i stort sett sammanfallande arbete men olika avlöning. I varje fall synes ett godtagande av den föreslagna anordningen komma att medföra utomordentligt stora svårigheter vid tillämpningen av nu gällande avlöningsbestämmelser. Utskottet anser därför för sin del olämpligt, att bestämmelser äsyftande att reglera kvinnors behörighet att innehåva statstjänst, träda i kraft, innan frågan om kvinnliga befattningshavares avlönings- och pensioneringsförhållanden blivit slutligt av

gjord. Då, såsom departementschefen framhållit, all sannolikhet talar för, att under den närmaste tiden kvinnor endast i mera sällsynta fall kunna ifrågakomma vid tillsättandet av sådana befattningar, från vilka de för närvarande äro uteslutna, kan enligt utskottets mening ett uppskov med den föreslagna lagstiftningens tillämpande icke medföra några större olägenheter.

Ehuru utskottet sålunda icke anser sig kunna tillstyrka ett provisorium av ovan anförda art, finner utskottet det likväl icke erforderligt, att behandlingen av det föreliggande förslaget till behörighetslag uppskjutes i avbidan på framläggandet av förslag till avlönings- och pensioneringsbestämmelser. Det synes utskottet lämpligast, att en dylik lag nu antages, men att lagens ikraftträdande uppskjutes till dess avlönings- och pensioneringsfrågorna blivit avgjorda. Ett antagande redan nu av en lag, som angiver gränserna för kvinnors behörighetsområde inom statstjänsten, skulle innebära vissa fördelar och torde komma att underlätta den pågående utredningen rörande de kvinnliga statstjänarnas avlönings- och pensioneringsförhållanden.

Att nu bestämma tiden för den ifrågasatta lagens ikraftträdande låter sig icke göra. Valet av tidpunkt för ikraftträdandet blir givetvis beroende på frågan, när avgörande kan träffas rörande kvinnliga befattningshavares avlönings- och pensioneringsförhållanden. Det har synts utskottet lämpligast, att beslut om lagens ikraftträdande fattas av Konungen och riksdagen gemensamt. Utskottet anser sig därför böra hemställa, att den i det framlagda förslaget till behörighetslag intagna bestämmelsen om tiden för lagens ikraftträdande utbytes mot föreskrift, att lagen skall träda i kraft den dag, Konungen med riksdagen bestämmer. Genom ett dylikt stadgande möjliggöres, att beslut om ikraftträdandet fattas utan iakttagande av den i § 87 regeringsformen föreskrivna ordning. Då det synes antagligt, att avlönings- och pensioneringsvillkoren komma att bestämmas samtidigt för alla kvinnliga statstjänare, saknar utskottet anledning att inlåta sig på frågan, huruvida möjlighet finnes att låta behörighetslagen efter hand träda i kraft för olika delar av statstjänsten.»

I enlighet härmed föreslog utskottet, att behörighetslagen skulle träda i kraft den dag, Konungen med riksdagen bestämde.

Sedan till följd av kamrarnas skiljaktiga beslut frågan om behörighetslagens antagande vid 1922 års riksdag förfallit, förelades lagförslaget i omarbetad form 1923 års riksdag genom proposition nr 40. Därvid erhöi promulgationsbestämmelsen den av utskottet vid 1922 års riksdag förordade formen, i vilken den sedermera även godkändes av riksdagen.

Beträffande innebörden av den bestämmelse, som sålunda meddelats rörande behörighetslagens ikraftträdande, anförde lagrådet vid granskning den 2 februari 1923 av det förslag till behörighetslag, som låg till grund för 1923 års proposition i ämnet, att lagrådet ansåge bestämmelsen icke medgiva, att lagen skulle kunna bli gällande vid olika tider beträffande särskilda kategorier av statstjänare.

Promulgationsbestämmelsens innebörd.

Denna fråga berördes jämväl i riksdagens skrivelse den 25 maj 1923, nr 213, genom vilken riksdagens beslut att med vissa ändringar antaga förslaget till behörighetslag m. m. anmälades för Kungl. Maj:t. I skrivelsen heter det:

»Även om, i enlighet med lagrådets uttalande, bestämmelsen om behörighe -

4 Sammansatta stats- och första lagutskottets utlåtande Nr 6.

lagens trädande i kraft icke utan stöd av särskilda övergångsstadganden kan anses medgiva, att lagen skulle kunna bli gällande vid olika tider beträffande skilda kategorier av statstjänare och lagen således böra träda i kraft på en gång för statsförvaltningen i dess helhet, lärur löneregleringssynpunkt något hinder för en dylik anordning ej möta. Den relation mellan manliga och kvinnliga befattningshavares löner och pensioner, som kan komma att bli gällande för de s. k. nyreglerade verken, kan nämligen även läggas till grund för en löne- och pensionsreglering för kvinnliga befattningshavare vid verk, som kvarstå på det äldre lönesystemet d. v. s. numera i huvudsak landsstaten och undervisningsväsendet. Emot ett dylikt provisorium kunna ej anföras betänkligheter av det slag, som i fjolårets utskottsutlåtande framfördes emot den provisoriska löne- och pensionsreglering, som då var ifrågasatt, och som innebar, att de kvinnliga befattningshavarna under provisoriet skulle tillerkännas den för manliga tjänstemän bestämda lönen och sedermera vid den slutliga regleringen eventuellt få vidkännas en löneminskning.»

Utskottet.

Såsom av lagrådets ovan återgivna yttrande framgår, torde bestämmelsen om behörighetslagens trädande i kraft icke medgiva, att lagen skulle kunna bli gällande vid olika tider beträffande särskilda kategorier av statstjänare. Ett bifall till motionärernas förslag skulle följaktligen förutsätta en ändring av denna bestämmelse. En sådan åtgärd har icke blivit av dem föreslagen och synes i allt fall icke böra ifrågakomma, då, enligt vad utskottet inhämtat, förslag till ordnande av de kvinnliga befattningshavarnas avlönings- och pensionsförhållanden torde vara att förvänta redan till nästa års riksdag och i samband därmed frågan om behörighetslagens ikraftträdande kan upptagas i hela dess vidd. Härtill kommer, att motionärernas förslag vilar på grundsatsen, att i fråga om förevarande befattningar kvinnor skola åtnjuta samma avlöning som män. I denna del stödjade sig motionärerna väsentligen på ett av 1921 års lönekommitté den 12 oktober 1923 avgivet förslag till ordnande av kvinnliga befattningshavares avlönings- och pensionsförhållanden m. m. Detta förslag är emellertid för närvarande föremål för överarbetning inom finansdepartementet. Ett bifall till motionerna skulle därför innebära ett föregripande av den pågående utredningen.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att ifrågavarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 23 maj 1924.

På sammansatta stats- och första lagutskottets vägnar:

CARL HEDERSTIERNA.

Vid detta ärendes behandling hava närvarit: herrar *Hederstierna*, *Jansson* i Falun, *Wallés**, *Hallin*, *Carlsson-Frosterud*, *Olsson* i Kullenbergstorp, *Rooth*, *Rogberg*, *P. E. A. Jonsson**, *Johansson* i Brånalt, *Sandegård* och fru *Östlund*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.